

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies decimus et undecimus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De S. Paulino, Archiepisc. Eboracensi Confessore in Anglia Commentarius
Prævius

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71246](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71246)

A ANONYMO.

dedisse Populonienses clerici memorantur, responso intelligitur, jam occupassent, nec lamem hisce, dum Sancti corpus Populonii sepeliere, quidpiam molestiæ intulerint, oportet vel ut tum inde ad tempus recessissent, vel ut et per locum, in quem, statim atque sepultus esset Sanctus, dux Gummarith ingressus hic asseritur, ea ipsa, in qua id factum erat, Populoniensis urbis regio intelligatur, et iidem Longobardi, dum Sancti corpus Populonium

navi fuit advectum, excubias ad portum haud egerint. Ceterum de miraculis, postremo hic relatis, Comment. præv. num. 27 et tribus seqq. videsis.

† Vita edita, quod, quam hic damus, non facit, emortualem etiam S. Cerbonii diem diserte sub finem assignat his verbis: Migravit beatus Cerbonius ex hac vita ad Dominum vi Idus Octobris.

DE S. PAULINO, ARCHIEPISC.

EBORACENSI CONFESSORE

IN ANGLIA

J. B. F.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§ I. Notitia diocesis, cui Sanctus præfuit: memoria illius in variis Martyrologiis: antiquus cultus: corporis translatio: gesta præsertim ex Beda tradenda.

ANNO DCXLIV.
Sanctus, qui
Eboraci, se-
cunda Angliæ
metropoli,

Eboracum, vulgo York, Angliæ secunda metropolis, sedet in sui nominis, cujus caput est, comitatu. Hic seu ager Eboracensis, Angliis York-Shire, qui totius Angliæ (verba sunt Camdeni in illius Descriptione) provincia est longe maxima, temperatæ censetur ubertatis. Si hic saxosa vel arenosa sit sterilitas, illic lætissima arborum frœunditas, si hic sylvis sit nuda, illic densissimis nemoribus obumbrata, ita provide temperante natura, ut ipsa regio etiam sua varietate gratior et lætior videatur. In dicta hujus provinciæ, de qua plura apud laudatum Camdenum curiosus lector videre poterit, civitate primaria S. Paulinus, postquam a S. Justo, Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopo, fuisset consecratus episcopus, sedem suam locavit, pro cathedrali adeptus ecclesiam, S. Petro Apostolo dedicatam, cujus primordia et incrementa in Monastici Anglicani vol. 3, pag. 128 refert Will. Dugdale sequentibus his verbis: Anno vero secundo post adventum Paulini, rex Edwinus de rege West-Saxonum gloriosa potitus victoria Guichelmo, (sicut legitur plenius in Historia Anglorum) insistente Paulino, baptizatus est in domo lignea, quam ob hanc crexerat causam, anno regni sui xi, qui est annus Incarnationis DCXXVII; adventus vero Anglorum in Britanniam annus CLXXX. In quo postmodum loco, de cemento et lapide, per quadrum ædificata, doctori suo Paulino sedem episcopatus donavit.

sedem suam
habuit, a mar-
tyrologis, tam
classicis,

2 Baptizatus est igitur rex Edwinus primus omnium regum Northanhymbrorum die sancto Paschæ et multi cum eo in ecclesia S. Petri Eboraci, quam ipse de ligno pro sede episcopatus construxerat: mox tamen majorem incepit lapideam, quam sanctus Oswaldus rex postea perfecit. Paulini, primi Eboracensis ecclesiæ archiepiscopi, celebris est memoria passim in omnibus Martyrologiis, post ejus obitum edi-

tis. Venerabilis Beda, in Martyrologio genuino: Et in Britannia, Paulini episcopi Eboraci; quæ totidem verba inde mutuatus est Rabanus. Usvardus Sanctum sic commemorat: In Britannia, sancti Paulini episcopi et confessoris. Elogium Adonis a Nothero contractum habet: In Britannia sancti Paulini episcopi Eboraci, qui ordinatus episcopus a beato Justo, qui a sancto Augustino, quem beatus Gregorius ad prædicandum Anglorum genti direxerat, consecratus episcopus fuerat, gentem Nordanhymbrorum, hoc est, eam nationem Anglorum, quæ ad Aquilonem Umbri fluminis habitabat, cum rege suo Eduino, Verbum fidei prædicando convertit. Et clarus vita et miraculis vi Idus Octobris in pace quievit. Accedit nostrum Ms. Florarium Sanctorum, anno 1486 ecaratum, in quo annus Sancti emortualis recte additur his verbis: F In Britannia Majori S. Paulini episcopi Eboracensis..... et clarus vita et doctrina ac miraculis in pace quievit anno Salutis DCXLIII.

3 In Mrl. quoque Rom. hoc die sequens legitur annuntiatio: Eboraci in Anglia, sancti Paulini episcopi, discipuli beati Gregorii Papæ, qui cum aliis ad prædicandum Euangelium illuc ab eo missus, Edwinum regem, ejusque populum ad fidem Christi convertit. Consonat Molanus in suis Auctariis Usvardinis. Illum pariter memorat Joannes Wilsonius in suo Martyrologio Anglicano, editionis anni 1640 ad præcitatum diem cum elogio Anglico, quod hic Latine subjicio: Rosæ in Cantia depositio S. Paulini episcopi et confessoris, qui cum S. Augustino ei Sociis Angliam ingressus convertit regnum Nordanhymbrorum, una cum Edwino istius provinciæ rege, atque ita factus est eorum apostolus. Primus Eboracensis archiepiscopus creatus erat; sed post Edwini regis mortem inde expulsus rediit in Cantiam, ibique provinciam Roffensem in culto divino dirigebat: ubi

quam recentioribus præsertimque a Bucelino

in

A in magna vitæ sanctitate tandem in Domino requievit circa annum Christi dcccxliv. Ejus corpus magna cum solennitate sepultum est Roffæ in ecclesia cathedrali S. Andræe, ibique cum debita veneratione servatum. *Wilsonio addo Benedictinos, qui eundem sanctum Archiepiscopum Ordini suo adscripserunt, martyrologos Wionium, Menardum et Bucelinum, quorum primus in Ligno Vitæ lib. 3, et secundus in Martyrologio sic habent: Eboraci in Britannia, sancti Paulini episcopi, discipuli beati Gregorii Papæ, qui cum aliis ad prædicandum Euangelium illuc ab eo missus, Eduinum regem Nordamhumborum, ejusque populum ad fidem Christi convertit.*

*Insigni elogio
huc transcrip-
to celebratur.*

B *4 Tertius, nempe Gabriel Bucelinus, in Menologio Paulinum pluribus celebrat verbis, quæ subdo: Eboraci in Anglia S. Paulini ep., discipuli B. Gregorii Papæ, cui cum aliis ad prædicandum Euangelium illuc ab eo missus, Eduinum regem ejusque populum ad fidem Christi convertit. Paulinus, alter sui sæculi Paulus, verbo et exemplo potens, e celebri S. Andræe in urbe Romana cænobio, ad labores apostolicos in Angliam missus, maximus sane meritis ea regna demeruit, et primus ipse Eboracensium archiepiscopus, longe spectatissimam cathedram, admirabili vitæ sanctitatis fundavit et initiavit. Præter autem Edwinum regem ejusque filios principes Osfridum et Eadfridum, ex Quenburge filia Cearli Merciorum regis genitos; Edilthinum non multo post et Busefream, ac Ediltridim, Edilburge regina natos; sed et Ifi postea filium Osfridi, procerumque plurimos Christo lucratus, innumeram insuper populi multitudinem ad fluvios Gleni et Sualva, irremisso labore regnum Dei et penitentiam prædicans, in provinciis amplissimis Berniciorum et Deirorum baptizavit. Neque his solum amplis terminis, tanti Apostoli zelus, labor et meritum se continuit; sed et ad Orientales usque Anglos sese exporrexit, quorum regem Carpualdum, Edwinum maxime rege connitente, ingenti similiter merito, ad Ecclesiæ gremium adduxit: insuper ad externos etiam Anglos fidei lumen protulit, Lindisinaeque provincie, quæ prima est ad Meridianam Humbri fluminis ripam pertingens usque ad mare, Verbum Dei prædicavit, ubi cum aliis, tum Bleitam Lincolnie præfectum ejusque familiam Christi fide imbuat, in qua civitate ecclesiam perinsignem extraxit et dedicavit, quæ licet postea injuria temporum collapsa, plurimis tamen inter ipsas ruinas miraculis illustrata est, multis ibidem optatæ sanitatis beneficia prodigiose accipientibus. Instituit item Lindisfarnensem episcopatum celeberrimum, ejusque cathedram primo egregiæ sanctitatis Pontifice honorio insignivit. Cæso Edwinum rege, Paulinus in Cantiam profugit, qua in provincia, Roffensi episcopo Romano in itinere aquis merso subrogatus, de illo quoque loco optime meruit, ibique tandem animam Deo, corpus terræ commendavit anno Christi 644, sepultus in templo S. Andræe ibidem ab Ethelberto rege exstructo, multis deinceps prodigiis gloriosus, ejus sacrum corpus, multo post S. Lanfrancus noster elevans, multo honorificentius condidit.*

*Cultus ejus
probat ex
solennitate*

5 Hæc Bucelinus, quorum aliqua certa sunt ex S. Bedæ, alia dubia vel ex verisimilibus conjecturis tantum dicta. Insigni elogio S. Paulinum etiam celebrat Maihevus in Tropheis

Benedictinis Angliæ tom. 2; ut enimvero hagiologorum, qui Paulinum, Eboracensem primo ac dein Roffensem episcopum, Fastis Sacris a sese adornatis inscripsere, haud parvus sit numerus; etsi autem ex omnibus et singulis, qui id fecere, antiquus Sancti cultu inferri haud queat, hunc tamen speciatim probat Historia translationis ipsius relata in Vita Gundulfi, episcopi Roffensis, quam a monacho Roffensi et Gundulfo coætaneo compositam, Henricus Wharthonus in Angliæ Sacræ parte 2, pag. 273 publici juris fecit. Translationem illam non sine solennitate et prodigio peractam ex laudato auctore lectori hic legendam propono.

*AUCTOR
J. B. F.*

E *6 Defuncto Ernosto, Roffensis ecclesiæ episcopo, ordinaretur vir vere dignissimus episcopatui Gundulfus a Lanfranco, Dorobernensi episcopo, in ecclesia Dorobernensi duodecimo Kalendas Aprilis anno ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo septimo, undecimo vero adventus Normannorum in Angliam sub comite Guillelmo rege postmodum Anglorum nobilissimo. Consecratus autem ex more propriam tendit invisere sedem; triputiantibus turbis Roffensem ingreditur urbem, pontificali sede intronizatus inducitur, præsul omni veneratione ex eo habetur. Redduntur et ei denique possessiones quædam Roffensis ecclesiæ, quas præsulantibus antecessoribus suis Lanfrancus in sua tenerat ditone. Ea vero conditione redduntur, ut in ecclesia Roffensi, sicut jam præsul uterque deliberaverat, monachi ponantur.... Tempore ergo brevi elapso, ecclesia nova, veteri destructa, incipitur; officinarum ambitus convenienter disponuntur; opus omne intra paucos annos, Lanfranco pecunias ministrante multas, perficitur.... Habito cum sapientibus consilio, idem venerabilis pater (Gundulfus) collecto monachorum et clericorum conventu necnon et copiosa multitudine plebis, cum magna solennitate accessit ad sepulchrum sanctissimi confessoris Paulini, qui in veteri reconditus fuerat, et thesaurum sanctarum reliquiarum ejus in novam transferri et in loco ad hoc preparato reponi fecit.*

facta circa annum 1080, quando illius reliquæ in novam ecclesiam

F *7 Interim fuit sibi quædam matrona mentis et corporis infirmitate gravi detenta, quæ promissione facta, quod nunquam ulterius crimen quoddam, quo turpiter premebatur, iteraret, si sanitatem recipere posset, meritis B. Paulini sospitati reddita est; sed pactum promissum minime servavit. Nam ut rediit corporis sanitas, subsecuta est citius in vita illius iterati criminis perversitas. Tempore denique sequenti pro necessitatibus quibusdam, quibus vir suus impeditus fuerat, cum oblatione sua opem auxilii quassitura Sanctum Dei adiit. Sed illa, quam interius conscientia turpis fœdabat, vi quadam divinæ indignationis quasi statu vehementi repulsa, cum spreto munere multum verecunda domum rediit; et non multo post languore gravi percussa infeliciter diem expectabat extremum. Sed pius Dominus, qui nullum spergit, nullum a misericordia sua excludit, inspiravit ei gratiam suam; et, advocato ad se venerabili Gundulfo episcopo per humilem confessionem reatus sui turpitudinem pandit, perseverantiam emendationis integram in vita sua ex magna cordis contritione promittit. Quid plura? In hac pollicitatione a pio pontifice ovis morbida recipitur; antidotum salubris poenitentiae adhibetur, et sic demum perfecta sanitate recepta,*

Roffensem non sine prodigio translate fuerat;

AUCTORE
J. B. F.

recepta, cum oblatione sua sancto Dei Paulino humiliter se presentavit, mentisque novitate ad munditiam vitæ mutata, non est cum munere a Sancto repulsa; sed gaudio sospitatis manente, ad domum suam alacriter remeavit, gratias referens Deo et pontifici Gundulfo, per cuius consilium a tanto periculo liberata fuit.

quæ translatio
quotannis cele-
brata dicitur.

8 Joannes Capgravius in Catalogo Sanctorum Angliæ pag. 265, ubi hujus translationis mentionem facit, hanc solennitatem, non a Gundulfo, cui a monacho anonymi verbis jam datis adscribitur, sed a Lanfranco, Dorobernensis sive, ut nunc loquimur, Cantuariensis ecclesiæ tunc temporis archiepiscopo, fuisse peractam, hoc modo refert: Elapso autem multo tempore, Gundulpho ibidem (in ecclesia Roffensi) pontificante, Lanfrancus archiepiscopus veterem ecclesiam beati Andreae (diocesis Roffensis cathedralis) funditus destruxit novamque basilicam reedificavit, ossa sancti Paulini de terrâ levavit et in scrinio honorifice collocauit. Verum monacho anonymo, qui et Capgravo est antiquior, et Godwinum, Landavensem episcopum, de Præsulibus Angliæ sibi assentientem habet, est standum. Nec, etsi secus foret, id nobis hic officeret, cum equidem, Paulini ossa, occupante sedem Roffensem Gundulfo, fuisse translata, Capgravius inter et monachum anonymum conveniat. Hanc porro Sancti translationem in ecclesia Roffensi x Januarii annuo festo celebrari soluisse, discimus ex Harpsfeldii Anglicana Historia, in qua is scriptor Seculo 7, cap. xi his verbis Sancti elogium absolvit: Post multos annos ab obitu translatus est corpus ejus in locum honorificentiore, ob crebra per eum edita miracula. Quæ translatio facta est quarto Iduum Januarii. Quo die in ecclesia Roffensi annua memoria stata solennitate celebratur. Atque ita de cultu S. Paulini antiquo dubitandum sane non est; etsi autem, a quo tempore is cœperit, pro certo edicere nequeam, videtur tamen venerabili Beda, qui anno 735 obiit, haud recentior esse, cum Paulini nomen id illius Martyrologio tam metrico apud Dacherium tom. 10 Spicilegii, quam altero, quod ante Operis nostri tomum 2 Martii editum est, reperitur.

C Magnis a variis ac nominatim a Beda, e quo excerpta ejus Acta datum, laudibus effertur.

9 Præclara Sancti gesta, quæ illum plurimum commendant, venerabilis Beda in Historia Ecclesiastica gentis Anglorum posteritati tradidit. Florentius Branovius Wigorniensis monachus, Wilielmus Malmesburiensis, itemque Henricus Huntindoniensis S. Paulini meminerunt. Joannes Capgravius, qui anno 1464 adhuc erat in vivis, in Legenda Sanctorum Angliæ Vitam S. Paulini partim ex Beda, partim aliunde adornavit, de miris illius virtutibus, quas integro fere seculo Capgravo antiquior Matthæus Westmonasteriensis in Floribus Historiarum commemorarat, nonnulla adjungens, quæ eandem cum Historia Bedæ non mereri fidem, nemo non judicabit. Longum esset omnes, qui de Sancto tractarunt, recentiores enumerare. Hos inter eminent Polydorus Virgilius, Nicolaus Harpsfeldius, Baronius in Annalibus tomo 8, Eduardus Maihevus in Trophæis Sanctorum Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti, et Aloysius Lipomanus episcopis Veronensis, qui Sanctum, excerptis ex Beda ejus virtutibus, insigni elogio adornarunt. Ac id quidem

seu potius Sancti Acta, quæ Laurentius Surius ex venerabili Beda descripta suæ collectioni de Actis Sanctorum hoc die inseruit, huic Commentario subjiciam; alia vero, quæ scriptores alii de illo memorant, in Comment. hujus decursu, ubi id res poposcerit, laudabo.

§ II. S. Paulini vita privata: missio in Britanniam et vita apostolica sub S. Augustino: Sancti per S. Justum ordinatio: gens Nordanhymbrorum cum suo rege, prædicante Paulino, baptizaretur.

Venerabilis Beda lib. 1. cap. 29 refert, S. Gregorium I Papam anno 601 S. Augustino, Anglorum apostolo, plures cooperatores ac verbi ministros cum S. Laurentio misisse, quos S. Augustinus, postquam Edilbertum Cantuariorum regem cum multis illius subditis jam converterat, in tam uberi messe operarios a laudato Pontifice Romano petierat. Inter illos vero Viros apostolicos præcipue fuerunt, ut loquitur ibidem Beda, Mellitus, Justus, Paulinus, Rufinianus, etc., quos omnes Monachos nominat idem sanctus Pontifex in sua Epistola commendatitia, Incarnati Verbi anno 601 ad Mennam Tolosanum et alios complures per Galliam episcopos directa: Quia igitur Redemptoris nostri gratia cooperante, tanta de Anglorum gente ad Christianæ fidei gratiam multitudo convertitur, ut reverendissimus communis frater et coepiscopus noster Augustinus eos, qui secuti sunt ad hoc opus exequendum, per diversa loca asserat non posse sufficere, aliquantos ad eum monachos cum dilectissimis et communibus filiis Laurentio presbytero et Mellito abbate prævidimus transmittendos.

11 Ex hisce jam S. Gregorii verbis, S. Paulinum professione monachum fuisse manifestum sit; at quam regulam in monasticæ vitæ exercitio fuerit secutus, et in quo cœnobio vixerit, nos omnino latet. Gabriel Bucelinus in Menologio refert, illum fuisse monachum cœnobii S. Andreae in urbe Romana ac S. Gregorii Papæ discipulum (de qua re silent antiquiores) ac proinde eundem professione monachum fuisse sub regula, quam S. Gregorius secutus est, sive S. Equitii, ut censuit Cardinalis Baronius, sive S. Benedicti, ut alii credunt; quæ de re consuli possunt Commentarius prævius ad ejusdem sancti Pontificis Vitam in Opere nostro ad diem XII Martii datam, et alter Commentarius ad Acta S. Augustini Cantuariensis die xxvi Maii num. 2. Mabillonius interim Sæculo 2 Benedictino Paulinum inter Prætermisissos tantummodo reposuit sine asterisco, qui, ut ibidem præmisit, designat eos, qui germani Benedictini esse videntur. Ut sit, fuit equidem S. Paulinus unus e monachis Romanis, quos S. Gregorius I Papa S. Augustino ad Anglorum in Britannia gentem ab idolatria ad verum Dei cultum adducendam, felici sane successu, adiutores dedit. Porro geminam

Sanctus fuit
monachus,

E

et a S. Gregorio
Papa in
Britanniam

A *minam apostolicorum virorum manum ad hanc sacram expeditionem, quam ante aditum pontificatum ipsemet aggredi ardentissime concupierat, in Britanniam misit.*

missus anno
601.

12 *Primo scilicet illuc destinavit anno 596 servum Dei Augustinum et alios plures cum eo monachos, timentes Dominum, prædicare Verbum Dei genti Anglorum; ut loquitur Beda lib. 1, cap. 23 addens, S. Augustinum iisdem monachis abbatem a S. Gregorio I Papa tunc præpositum fuisse, ordinandum episcopum, si ab Anglis reciperetur. Ubi vero Augustinus Cantuariorum regem Edilbertum cum multis ei subjectis ad Christianam fidem jam adduxerat, majorem in tam uberrime operariorum numerum a laudato Romano Pontifice petiit, isque reparatæ Salutis anno 601 ad illum plures cooperatores ac verbi ministros direxit, referente eodem venerabili Beda lib. 1, cap. 29. Ex hac secunda operariorum classe, quæ anno 601 in Angliam appulit, fuisse Paulinum, disertis verbis exprimit sanctus historicus Anglorum lib. 1, cap. 29: Præterea idem Papa Gregorius Augustino episcopo (quia suggesserat ei multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos) misit cum præfatis legatariis plures cooperatores ac Verbi ministros, in quibus primi et præcipui erant Mellitus, Justus, Paulinus, Rufinianus etc.*

videndi ratio-
nem hic expo-
sitam

13 *De gestis illius ante episcopatum, quæ a nullo tradita legi, conijcere licet ex iis; quæ venerabilis Beda in Historia ecclesiastica gentis Anglorum cap. 26 de S. Augustino et Sociis, in Britanniam appulsis et ab Edilberto rege humaniter acceptis posteritati tradidit. At ubi, inquit, datam sibi mansionem intraverunt, cœperunt apostolicam primitivæ ecclesiæ vitam imitari; orationibus videlicet assiduis, vigiliis ac jejuniis serviendo, Verbum vite, quibus poterant, prædicando, cuncta hujus mundi, velut aliena, spernendo, ea tantum, quæ victui necessaria videbantur, ab eis, quos docebant, accipiendo, secundum quæ docebant, ipsi per omnia vivendo, et paratum ad patendum adversa quæque, vel etiam ad moriendum pro ea, quam prædicabant, veritate animum habendo. Quid mora? Crediderunt nonnulli et baptizabantur, mirantes simplicitatem innocentis vite, ac dulcedinem doctrinæ eorum celestis.... At, ubi ipse etiam (Edilbertus rex) inter alios delectatus vita mundissima Sanctorum, et promissis eorum suavissimis, quæ vera esse, miraculorum quoque multorum ostensione firmaverant, credens baptizatus est, cœpere plures ad audiendum Verbum confluere, ac relicto gentilistis ritu, unitati se sanctæ Christi Ecclesiæ credendo sociare.*

observavit, et
Evangelium
Anglis annun-
tiavit.

14 *Hæc si non omnia, magna tamen ex parte etiam ad S. Paulinum pertinent, licet hic non cum primo manipulo, de quo hic sanctus historicus Anglorum mentionem facit, sed cum secundo in Britanniam advenerit. Certe nullus dubito, quin S. Paulinus et ejus Socii, cum primum in Britanniam appulerunt, B. Augustini Anglorum apostoli vestigiis inherentes ejusdem laudatam vivendi rationem fuerint amplexi. Ex venerabili Beda constat, Sanctum nostrum ab Incarnati Verbi anno 601, quo tempore ad Anglos appulit, divini Verbi prædicationi et Anglorum conversioni in Cantio vicinisque provinciis strenue et viriliter*

insudasse usque ad seculi VII annum 25, quo a S. Justo archiepiscopo Cantuariensi ordinatus, profectus est Eboricum ad Edwinum, Nordanhymbrorum regem, cum Edilburga, Ethelberti regis filia, quam in conjugem petierat Edwinus.

AUCTOR
J. B. F.

15 *S. Paulini a S. Justo archiepiscopo Cantuariensi, cujus gesta illustrantur ad diem x Novembris, ordinationem et discessum ad Edwinum Nordanhymbrorum regem venerabilis Beda lib. 2, cap. 9 hoc modo recenset: Huic autem genti (Nordanhymbrorum) occasio fuit percipiendæ fidei, quod præfatus rex ejus (Edwinus) cognatione junctus est regibus Cantuariorum, accepta in conjugem Edelburga, filia Edelberti regis, quæ alio nomine Tate vocabatur. Hujus consortium cum ipse, missis precibus a fratre ejus Eadbaldo, qui tunc regno Cantuariorum præerat, peteret, responsum est, non esse licitum, Christianam virginem pagano in conjugium dari, ne fides et sacramenta celestis Regis consortio profanarentur regis, qui veri Dei cultus esset prorsus ignarus. Quæ dum Eduino verba nuntii referrent, promisit se nihil omnibus modis contrarium Christianæ fidei, quam virgo colebat, esse facturum: quin potius permissurum, ut fidem cultumque suæ religionis cum omnibus, qui secum venissent, viris si-ve fæminis, sacerdotibus seu ministris more Christiano servaret. Neque abnegavit se etiam eandem subiturum esse religionem, si tamen examinata a prudentibus sanctior ac Deo dignior posset inveniri. Itaque promittitur virgo, atque Eduino mittitur, et, juxta quod dispositum fuerat, ordinatur episcopus vir Deo dilectus Paulinus, qui cum illa veniret, eamque et comites ejus, ne paganorum possent societate pollui, quotidiana exhortatione et sacramentorum celestium celebratione confirmaret. Ordinatus est autem Paulinus episcopus a Justo archiepiscopo sub die duodecima Kalendarum Augustarum, anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo vigesimo quinto.*

Ordinatus a S
Justo episcopus

E

16 *Tum subdit Venerabilis: Cumque in provinciam (Nordanhymbrorum) venisset (Paulinus) laboravit multum, ut eos, qui secum venerant ne a fide discederent, Domino adjuvante, contineret, et aliquos (si forte posset) de paganis ad fidei gratiam prædicando converteret. Sed, sicut Apostolus ait, quamvis multo tempore illo laborante in Verbo. Deus sæculi hujus excæcavit mentes infidelium, ne eis fulgeret illuminatio gloriæ Christi. Paulo lætior sancto Episcopo fuit annus sequens seu 626, quo rex Edwinus permisit filiam suam, ex Edelburga sibi recens natam, cum duodecim e familia sua baptizari, quod eodem capite refert Beda: Cumque idem rex (Edwinus) præsentem Paulino episcopo, gratias ageret diis suis pro nata sibi filia (qui nomen Eanfled) contra Episcopum gratias cœpit agere Domino Christo, regique adstruere, quod ipse precibus suis apud illum obtinuerit, ut regina sospes et absque dolore gravi sobolem procrearet. Cujus verbis delectatus rex promisit se, abrenuntiatis idolis, Christo servitutum, si vitam sibi et victoriam donaret pugnanti adversus regem (Occidentali-um Saxonum, nomine Cuichelmum) a quo homicida ille, qui eum vulneraverat, missus est, et in pignus promissionis implendæ, eandem filiam suam, Christo consecrandam, Paulino episcopo adsignavit: quæ baptizata est die sancto Pentecostes*

filiam regis
Edwini

AUCTORE
J. B. F.
etsi ipsum re-
gem sacro fon-
te abluuit.

Pentecostes prima de gente Nordhumbro-
rum cum duodecim aliis de familia ejus.

17 *Debellato vero Cuichelmo Occidentalium
Saxonum rege, Edwinius victor domum re-
diens, idolis sacrificare, prout S. Paulino spo-
ponderat, desinit, et a venerabili Episcopo ra-
tionem fidei ediscere incipit; tandem anno re-
paratae Salutis 627 die XII Aprilis ipse rex
et regni proceres sacro fonte abluuntur, ut le-
gitur cap. 14*: Igitur accepit rex Eduinus cum
cunctis gentis suae nobilibus ac plebe perplu-
rima fidem et lavacrum sanctae regenerationis,
anno regni sui undecimo, qui est annus Do-
minicae Incarnationis sexcentisimam vicesimam
septimam, ab adventu vero Anglorum in Britan-
niam annis circiter centesimam octogesimam.
Baptizatus est autem Eboraci die sancto Paschae
pridie Iduum Aprilium in ecclesia S. Petri Apo-
stoli, quam ibidem ipse de ligno, cum catechi-
zaretur atque ad percipiendum baptismum imbu-
retur, citato opere construxit. In qua etiam
civitate ipsi doctore atque antistiti suo Paulino
sedem episcopatus donavit. Mox autem, ut ba-
ptisma consecutus est, curavit, docente eodem
Paulino, majorem et augustiorem ipso in loco
de lapide fabricare basilicam, in cujus medio
ipsum, quod prius fecerat, oratorium include-
retur.

§ III. Sancti cura fidei propa-
gandae: S. Honorii per San-
ctum ordinatio: pallium et fa-
cultas ipsi ab Honorio I Papa
concessa: orta persecutione
fugit in Cantium, fitque epi-
scopus Roffensis: mors et se-
pultura.

Sanctus Chri-
stum, rege Ed-
wino ad fidem
jam converso,

Rege Edwino, favente Deo, ad Christum
jam converso, S. Paulino non defuisse quo-
tidianam occasionem apostolicam zelum suum
exercendi, ipsumque regem Edwinum, fervore
fidei accensum, ut paganos ab idolis ad verum
Christi cultum adduceret, strenue allaborasse
Sanctus Anglorum historicus lib. 2, cap. 15
sic refert: Tantam autem (ut fertur) devo-
tionem Eduinus erga cultum veritatis habuit,
ut etiam regi Orientalium Anglorum Carpualdo,
filio regis Aedualdi, persuaderet, relictis idolo-
rum superstitionibus, fidem et sacramenta
Christi cum sua provincia suscipere. Sanctum
vero nostrum propagandae fidei indefessum
incubuisse, luculenter probant haec venerabilis
Beda verba: Tantis autem fertur tunc fuisse
fervor fidei ac desiderium lavacri salutaris genti
Nordhumbro- rum, ut quodam tempore Paulinus
veniens cum rege et regina in regiam villam,
quae vocatur Adregin, triginta sex diebus ibidem
cum eis catechizandi et baptizandi officio dedi-
tus moraretur: quibus diebus cunctis a mane
usque ad vesperam nil aliud ageret, quam con-
fluentem eo de cunctis viculis ac locis plebem
Christi Verbo Salutis instruere, atque instru-

etiam in fluvio Gleni, qui proximus erat, lava-
cro remissionis abluere.

19 *Non solum in provincia Eboracensi, ve-
rum etiam in Lincolnia inanium deorum cul-
tores ad Christi Domini et Dei veri cultum
traducere conatus est; in cujus comitatus ci-
vitate primaria Lindocolina Bleecam, dictae
urbis praefectum, a falsorum numinum cultu
cum tota sua familia revocatum, baptismo
lustravit. Quo peracto, Sanctus Lindocolinae
egregii operis ecclesiam exstruxit, et S. Ho-
norium (de quo in nostro Opere ad diem xxx
Septembris actum est) in defuncti S. Justi
Cantuariensis archiepiscopi locum consecra-
vit. Quod venerabilis Beda his verbis refert*:
Praedicabat autem Paulinus Verbum etiam provin-
ciae Lindisi, quae est prima ad meridianam
Humbri fluminis ripam, pertingens usque ad
mare: praefectumque Lindocolinae civitatis, cui
nomen erat Bleeca, primum cum domo sua con-
vertit ad Dominum, in qua videlicet civitate et
ecclesiam operis egregii de lapide fecit, cujus
tecto vel longa incuria vel hostili manu dejecto,
parietes hactenus stare videntur: et omnibus
annis aliqua miracula sanitarum in eodem loco
solent ad utilitatem eorum, quae fideliter cre-
dunt, ostendi. In qua ecclesia Paulinus, trans-
eunte ad Christum Justo, Honorium pro eo
consecravit episcopum.

20 *Pro hac S. Honorii in Cantuariensis
ecclesiae antistitem consecratione petiitum Ho-
norii Papae consensum, impetratumque fuis-
se, sufficienter colligitur ex ejusdem Romani
Pontificis litteris statim recitandis, in quibus
utrique Angliae metropolitano, Honorio scilicet
et Paulino concessit, ut altero ex hac vita
migrante, alter, qui superesset, posset alium
in defuncti locum sine alia a Romano Pontifi-
ce petita venia consecrare. Causam vero se-
quentem addidit*: Quod quidem tam pro vestra
caritatis affectu, quam pro tantarum provincia-
rum spatiis, quae inter nos et vos esse noscuntur,
sumus invitati concedere, ut in omnibus devo-
tioni vestrae nostrum concursus et juxta vestra
desideria praeremus etc. *Pro hoc consensu
Romanae Sedis impetrando S. Honorius, qui-
que illum ordinavit S. Paulinus ad Honorium
I summum Pontificem litteras dedere, quibus
suas etiam addiderunt duo Christiani Anglo-
rum reges, Eadbaldu Cantuariorum et Ed-
winius Nordanhymbro- rum. Regum episcopo-
rumque litteras huc usque non reperi, verum
Honorii Papae responsum, quod sic sonat,*

21 *Domino excellentissimo atque praecellen-
tissimo filio Eduino, regi Anglorum, Hono-
rius episcopus, servus servorum Dei, salutem.
Ita christianitatis vestrae integritas circa Condi-
toris sui cultum fidei est ardore succensa, ut
longe lateque resplendat, et in omni mundo
adnunciata, vestri operis multipliciter referat
fructum.... Ea vero, quae pro vestris sacerdo-
tibus ordinanda sperastis, haec pro fidei vestrae
sinceritate, quae nobis multimoda relatione per
praesentium portitores laudabiliter insinuata est,
gratuito animo adtribuere illis sine ulla dilatio-
ne praevidimus, et duo pallia utrorumque me-
tropolitanorum, id est, Honorio et Paulino,
direximus, ut, dum quis eorum de hoc sae-
culo ad Auctorem suum fuerit accessurus, in
loco ipsius alter episcopum ex hac nostra aucto-
ritate*

in urbe Lindo-
colina etiam
praedicat, in
Cantuariensis
archiepiscopi
defuncti locum

impetrata ad
id a Pontifice
Romano faul-
tate, Honorium
ordinat

pallioque una
cum hoc, uti
litterae huc ad-
ductae docent
donatur.

A ritate debeat subrogare. Quod quidem tam pro vestra caritatis affectu, quam pro tantarum provinciarum spatiis, quæ inter nos et vos esse noscuntur, sumus invitati concedere, ut in omnibus devotioni vestre nostrum concursus et juxta vestra desideria præberemus. Incolumem excellentiam vestram Gratia superna custodiat.

Haec scripta fuerunt anno 654.

22 *Licet hæc epistola, ad Edvinum regem, cum hujus, anno ex infra allegandis Bedæ verbis 633 occisi, mors nondum esset Romæ nunciata, directæ, omni temporis nota careat, tamen ex subscriptione, litteris ejusdem Pontificis, S. Honorio missis, clare discimus tempus supra dictæ epistolæ Honorii Papæ ad regem Edvinum, ambæ enim eodem tempore scriptæ et in Britanniâ missæ fuerunt, ut utramque conferenti satis liquet; memorata autem scriptio, prout scilicet (Pagium in Criticis ad annum 633, num. 20 et duobus seq. videsis) a Chiffletio recte restituta in nova, quæ anno 1681 prodit, Ecclesiasticæ gentis Anglorum per Bedam Historiæ editione exhibetur, ibidem lib. 2, cap. 18 sic habet: Data die tertio Iduum Juniarum, imperantibus dominis nostris piissimis augustis, Heraclio anno vicesimo quarto, post consulatum ejusdem anno vicesimo tertio; atque Constantino filio ipsius anno vicesimo tertio et consulatus ejus anno tertio; sed et Heraclio felicissimo cæsare item filio ejus anno tertio, Indictione septima, id est, anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo tricesimo quarto. Proinde epistola ad regem Edvinum ab Honorio Pontifice Romano directæ fuit eodem anno (nempe 634) quo ejusdem summi Pontificis litteræ ad S. Honorium Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopum missæ fuerunt.*

ann. jun. 650 in pugna Edvini rege

23 Ast, cum id factum, jam maxime rerum facies in Angliâ erat mutata. Dum enim rex Edvinus ex composito cum S. Paulino omnes nervos intenderet, ut totius sui regni incolæ ad Christi fidem adduceret, prosperaque, quæ tum ad religionis propagationem, tum ad regni felicitatem conducunt, apud Anglos fluerent, maximam Anglicana ecclesia anno 633 in Edvini regis nece passa erat jacturam, resque in ea admodum perturbatæ fuerant, ita ut S. Paulinus coactus fuisset sedem Eboracensem deserere et in Cantium fugere. Tristem historiam Beda lib. 2, cap. 20 hoc modo narrat: At vero Eduinus, cum decem et septem annis genti Anglorum simul et Brittonum gloriosissime præset, e quibus sex etiam ipse, ut diximus, Christi regno militavit, rebellavit adversus eum Cedualla, rex Brittonum, auxilium præbente illi Penda, viro strenuissimo de regio genere Merciorum, qui et ipse eo tempore gentis ejusdem regno annis viginti et duobus varia sorte præfuit. Et conserto gravi prælio in campo, qui vocatus Heth-felth, occisus est Eduinus die quarta Iduum Octobris anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo tricesimo tertio, cum esset annorum quadraginta et octo, ejusque totus vel interemptus vel dispersus est exercitus etc.

ortaque persequuntur, Paulinus in Cantium fugisset,

24 Quo tempore maxima est facta strages in Ecclesia vel gente Nordanhybrorum; maxime quod unus ex ducibus, a quibus acta est, paganus; alter, quia barbarus erat, pagano superior. Siquidem Penda cum omni Merciorum gente idolis deditus et Christiani erat nomi-

Octobris Tomus V.

nis ignarus. At vero Cedualla, quamvis nomen et professionem haberet Christiani, adeo tamen erat animo ac moribus barbarus, ut ne sexui quidem muliebri vel innocuæ parvulorum parceret ætati, quin universos atrocitate ferina morti per tormenta contraderet, multo tempore totas eorum provincias debacchando pervagatus, ac totum genus Anglorum Britannicæ finibus erasurum se esse deliberans. Sic nec religioni Christianæ, quæ apud eos exorta erat, aliquid impendebat honoris.... Turbatus itaque rebus Nordanhybrorum hujus articulo cladis, cum nihil alicubi presidii, nisi in fuga esse videretur, Paulinus, assumpta secum Edelberge regina, quam pridem adduxerat, rediit in Cantiam navigio, atque ab Honorio archiepiscopo et rege Eadbaldo (*Edelberga fratre*) honorifice susceptus est.

AUCTORE J. B. F.

25 *Modo, quid Paulino, in Cantium jam profugo, acciderit, videamus. Sanctus, amissa sede sua Eboracensi, Cantuaricæ haud diu admodum fuerat versatus, quando S. Honorius ecclesiæ Cantuariensis archiepiscopus illum ecclesiæ Roffensis episcopatum, tunc temporis morte Romani episcopi vacanti, præfecit. Rossa vernacule Rochester nunc dicta, quamque Beda a primario quondam illius, qui dicebatur Rhof, Rhofescestræ cognominatam fuisse, scribit, civitas est provincie Cantie, Cantuariam inter et Londinum sita, cui S. Augustinus Anglorum apostolus S. Justum, qui postea metropolitanæ sedi Cantuariensi præfuit, olim primum dedit episcopum. Sed venerabilem Bedam prosequenter audiamus. Quo in tempore Rhofensis ecclesia pastorem minime habebat, eo quod Romanus, presul illius, ad Honorium Papam a justo archiepiscopo (Cantuariensi) legatarius missus, absorptus fuerat fluctibus Italici maris: ac per hoc curam illius præfatus Paulinus invitatione Honorii antistitis et Eadbaldi regis suscepit ac tenuit, usquedum et ipse suo tempore ad cælestia regna cum gloriosi fructu laboris ascendit.*

ubi haud diu post ecclesiæ Roffensi præfectus

26 *Cum, Beda aliisque antiquis silentibus, de ejusdem Sancti gestis plura non habeam, restat, ut mortem ex Beda subjungam: Anno ab Incarnatione sexcentesimo quadagesimo quarto reverendissimus pater Paulinus quondam quidem Eboracensis, sed tunc temporis episcopus Rhofensis civitatis, transit ad Dominum, sexto Iduum Octobris die: qui decem et novem annos et menses duos et viginti unum dies episcopatum tenuit; sepultusque est in secretario beati apostoli Andree, quod rex Edilbertus a fundamentis in Rhofi civitate construxit. In cujus locum Honorius archiepiscopus (Cantuariensis) ordinavit Ithamar, oriundum quidem de gente Cantuariorum, sed vita et eruditione antecessoribus suis æquandum. Jacuit ibidem corpus S. Paulini usque ad annum reparatæ Salutis circiter 1080, quo a Gundulpho Roffensi episcopo in novam ecclesiam solemniter translatum fuisse, annotavi § 1. In qua ecclesia mansit usque ad Angliæ a Catholica religione defectionem, ex quo tempore quid de sanctis his pignoribus actum sit, mihi prorsus incompertum est.*

moritur eodem anno 654 et sepelitur Roffe in ecclesia S. Andree.

A. VENER. BEDA.

ACTA,

Auctore venerabili Beda,

Ex Trimestri quarto Laurentii
Suri.

CAPUT I.

*Sanctus, gentis Nordan-Humbro-
rum ordinatus episcopus, Christi
fidem prædicat et Edwini filiam
baptizat: Edwinum, qui se
Christi legem amplexurum olim
sponderat, promissa persolvere
jubet.*

Gentis Nor-
dan-Humbro-
rum

Gens Nordan-Humborum, hoc est, ea natio Anglorum, quæ ad Aquilonarem Humbri fluminis plagam habitabat, cum rege suo Eduino verbum fidei, prædicante Paulino (beati Gregorii discipulo *a*) primum accepit. Cum videlicet regi in auspiciis suscipiendæ fidei et regni cælestis, potestas etiam terreni creverat imperii, ita ut (quod nemo Anglorum ante eum fecit) omnes Britanniae fines, quæ vel ipsorum, vel Britonum provinciæ habitabantur, sub ditione acceperit. Quin et Mevianas *b* insulas, sicut et supra docuimus, imperio subjugavit Anglorum. Quarum prior, quæ ad Austrum est, et situ amplior et frugum proventus atque ubertate felicior, nongentorum sexaginta milliarum *c* mensuram juxta æstimationem Anglorum: secunda trecentarum et ultra spatium tenet.

Sanctus epi-
scopus ordina-
tus

2 Huic autem genti occasio fuit percipiendæ fidei, quod præfatus rex ejus, cognatione junctus est regi Cantuariorum, accepta in conjugem Edelburga *d*, filia Edelberti *e* regis, quæ alio nomine Tate vocabatur. Hujus consortium eum primo ipse missis precibus a fratre ejus Eadbaldo *f*, qui tunc regno Cantuariorum præerat, peteret: responsum est, non esse licitum, Christianam virginem pagano in conjugium dari, ne fides et sacramenta cælestis Regis consortio prophanarentur regis, qui veri cultus esset prorsus ignarus. Quæ dum Eduino verba nuntii referrent, promisit, se nihil omnimodis contrarium Christianæ fidei, quam virgo colebat, esse facturum: quin potius permissurum, ut fidem cultumque suæ religionis cum omnibus, qui secum venissent, viris sive fæminis, sacerdotibus seu ministris, more Christiano servaret. Neque abnegavit, se etiam eandem subiturum esse religionem, si tamen examinata a prudentibus, sanctior ac Deo dignior posset inveniri. Itaque promittitur atque Eduino mittitur, et, juxta quod dispositum fuerat, ordina-

tur episcopus vir Deo dilectus Paulinus, qui D cum illa veniret, eamque et comites ejus, ne paganorum possent societate pollui, quotidiana exhortatione et sacramentorum cælestium celebratione confirmaret.

3 Ordinatus est autem Paulinus episcopus a Justo *g* archiepiscopo sub die duodecimo Calendarum Augusti anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo vigesimo quinto. Et sic cum præfata virgine ad regem Eduinum, quasi comes copulæ carnalis advenit. Sed ipse potius toto animo intendens, ut gentem, quam adibat, ad agnitionem veritatis advocans, juxta vocem Apostoli *h*, Uni viro virginem castam exhiberet Christo: cumque in provinciam venisset, laboravit multum, ut et eos, qui secum venerant, ne a fide deficerent, Domino adjuvante, contineret, et aliquos, si forte posset, de paganis ad fidei gratiam prædicando converteret. Sed sicut Apostolus ait *i*, quamvis multo tempore, illo laborante in Verbo, Deus seculi hujus excæcavit mentes infidelium, ne eis fulgeret illuminatio Evangelii gloriæ Christi.

4 Anno autem sequenti venit in provinciam quidam sicarius, vocabulo Eumer, missus a rege Occidentalium Saxonum, nomine Cuichelmo, sperans, se regem Eduinum regno simul et vita privaturum, qui habebat sicam bicipitem toxicatam, ut, si ferri vulnus minus ad mortem regis sufficeret, peste juvaretur veneni. Pervenit autem ad regem primo die Paschæ juxta annum Doroventionem *k*, ubi tunc erat villa regalis. Intravitque quasi nuntium domini sui referens, et cum simulatam legationem ore adstuto volveret, exurrexit repente et evaginata sub veste sica, impetum fecit in regem. Quod cum videret Lilla, minister regis amicissimus, non habens scutum ad manum, quo regem a nece defenderet, mox interposuit corpus suum ante ictum pungentis. Sed tanta vi hostis ferum infixit, ut per corpus militis occisi etiam regem vulneraret. Qui cum mox gladiis impeteretur, in ipso tumultu etiam alium de militibus, cui nomen erat Fordheri, sica nefanda peremit.

5 Eadem autem nocte sacrosancta Dominicæ Paschæ pepererat regina filiam regi, cui nomen Eanfled: cumque idem rex, præsentem Paulino episcopo, gratias ageret diis fuit pro nata sibi filia, econtra Episcopus gratias cepit agere Domino, regique adstruere, quod ipse precibus suis apud illum obtinuerit, ut regina sospes et absque dolore gravi sobolem procrearet. Cujus verbis delectatus rex, promisit, se, abrenuntiatis idolis, Christo servitutum, si vitam sibi et victoriam donaret pugnanti adversus regem, a quo homicida ille, qui eum vulneraverat, missus fuerat: et in pignus promissionis implendæ, eandem filiam suam Christo consecrandam Paulino episcopo assignavit, quæ baptizata est in die sancto Pentecostes, prima de gente Nordan-Humborum cum duodecim aliis de familia ejus. Quo tempore curatus a vulnere sibi pridem inflicto rex, collecto exercitu, venit adversus regem Occidentalium Saxonum, ac, bello initio, universos, quos in necem suam conspirasse didicerat, aut occidit, aut in ditionem recepit. Sicque victor in patriam reversus, non statim et inconsulte sacramenta fidei Christianæ percipere voluit, quamvis nec idolis ultra servivit, ex quo se Christo servitutum esse promiserat. Verum primo diligentius ex eo tempore et ab ipso

Christi fidem
anno 621 præ-
dicat,

g

h

i

E
annoque se-
quenti, cum a
sicario rex
Edwinus fere
fuisse occisus.

k

filiam ejus
baptizat,

F

A ipso venerabili viro Paulino rationem fidei ediscere, et cum suis primatibus, quos sapientiores noverat, curavit conferre, quid de his agendum arbitrarentur. Sed et ipse, cum esset vir natura sagacissimus, sæpe diu solus residens, ore quidem tacito, sed in intimis cordis multa secum colloquens, quid sibi esset faciendum, quæ religio servanda, tractabat.

Eduinumque, ut votum,

adde Orientalium

6 Quo tempore exhortatorias ad fidem litteras a Pontifice Sedis Apostolicæ Bonifacio accepit Eduinus *l*. Sed oraculum cæleste, quod Eduino quondam exulanti apud Redualdum regem Anglorum* pietas divina revelare dignata est, non minimum ac suscipienda vel intelligenda doctrinæ monita salutaris, sensum juvit illius. Cum ergo videret Paulinus, difficulter posse sublimitatem animi regalis ad humilitatem viæ salutaris, et suscipiendum mysterium vivificæ Crucis inclinari, ac pro salute illius et simul et gentis, cui præerat, et verbo exhortationis apud homines, et apud divinam pietatem verbo deprecationis ageret: tandem, ut verosimile videtur, didicit in spiritu, quod vel quale esset B oraculum, regi quondam cælitus ostensum. Nec exinde distulit, quin continuo regem admone- ret, explere votum, quod in oraculo sibi exhibito se facturum promiserat, si temporis illius ærumnis exemptus, ad regni fastigia perveniret. Erat autem oraculum hujusmodi.

m
quod olim vitæ periculo expositus

7 Cum, persequente illum Edelfrido *m*, qui ante eum regnavit, per diversa occultus loca vel multo annorum tempore profugus vagaretur, tandem venit ad regem Redualdum, obsecrans, ut vitam suam a tanti persecutoris insidiis tutando servaret. Qui, libenter eum suscipiens, promisit, se, quæ petebat, esse facturum. At postquam Edelfredus in hac eum provincia apparuisse et apud regem illius familiariter cum sociis habitare cognovit, misit nuncios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece ejus offerrent; neque aliquid profecit. Misit secundo, misit tertio et copiosiora argenti dona offerens, et bellum illi, si contemneretur, incidens. Qui vel minis fractus vel corruptus muneribus, cessit deprecanti, et sive occidere se Eduinum, seu legatariis tradere promisit. Quod ubi fidelissimus quidam amicus illius animadvertit, intravit cubiculum, quo dormire disponebat, (erat C autem prima hora noctis) et evocatum foras, quid erga eum agere rex promississet, edocuit, et insuper adjecit: Si ergo vis, hac ipsa hora educam te de hac provincia, et in ea loca te introducam, ubi nunquam te vel Redualdus vel Edelfridus invenire valeant. Qui ait: Gratias quidem ago benevolentia tua, non tamen hoc facere possum, quod suggeris, ut pactum, quod cum tanto rege ini, ipse primus irritum faciam, cum ille mihi nihil mali fecerit, nihil adhuc inimicitiarum intulerit, quin potius, si moriturus sum, ille me magis, quam ignobilior quisquam morti tradat; quo enim nunc fugiam, qui per omnes Britannia provincias, tot annorum temporumque curriculum vagabundus, hostium vitam insidias?

in visione sibi oblata emiserat

8 Abeunte igitur amico, remansit Eduinus solus foris, residensque mœstus ante palatium multis cœpit cogitationum æstibus affici, quid ageret, quove pedem verteret, nescius. Cumque diu tacitis mentis angoribus, et cæco carperetur igne, vidit subito intempestæ noctis silentio appropinquantem sibi hominem vultus habitusque incogniti: quem videns ut ignotum

et inopinatum non parum expavit. At ille accedens, salutavit eum, et interrogavit, quare illa hora, cæteris quiescentibus et alto sopore pressis, solus ipse mœstus in lapide pervigil sederet. At ille vicissim sciscitabatur, quid ad eum pertineret, utrum ipse intus an foris noctem transigeret. Qui respondens ait: Ne me aestimes tuæ mœstitiæ et insomniorum et forinsecæ ac solitariæ sessionis causam nescire. Scio enim certissime, qui es, et quare mœres, et quare ventura tibi in proximo mala formidas. Sed dicito mihi, quid mercedis dare velles ei, qui his te mœroribus absolvat, et Redualdo suadeat, ut nec ipse tibi aliquid mali faciat, nec tuis te hostibus perimendum tradat? Qui cum se omnia, quæ posset, huic tali pro mercede beneficii daturum esse responderet, adjecit: Quod si etiam te regem futurum, extinctis hostibus, in veritate promittat, ita ut non solum omnes progenitores tuos, sed et omnes, qui ante reges in gente Anglorum fuerunt, potestate transcendas? At Eduinus, constantior interrogando factus, non dubitabat promittere, quin ei, qui tanta sibi beneficia donaret, dignis ipse gratiarum actionibus responderet. Tum ille tertio: Si autem, inquit, is, qui tibi tanta aliaque dona veraciter adventura prædixerit, etiam consilium tibi tuæ salutis ac viæ melius atque utilius, quam aliquis de tuis parentibus aut cognatis unquam audivit, ostendere poterit, num ei obtemperare et monita ejus salutaria suscipere consentis? Nec distulit Eduinus, quin continuo polliceretur, se in omnibus secuturum doctrinam illius, qui se tot ac tantis calamitatibus ereptum ad regni apicem proheret. Quo accepto responso, confestim is, qui loquebatur cum eo, imposuit dexteram suam capitis ejus dicens: Cum ergo tibi signum hoc advenerit, memento hujus temporis ac loquelæ nostræ, et ea, quæ promittis, tunc adimplere ne differas. Et his dictis, ut fertur, repente disparuit, ut intelligeret, non hominem esse, qui sibi apparuisset, sed spiritum. Et cum regius juvenis solus adhuc ibidem sederet, gavisus quidem de collata sibi pia ac benigna consolatione, sed multum sollicitus, ac mente sedula cogitans, quis esset ille, vel unde veniret, qui hæc sibi loqueretur.

A. VENER. BEDA.

F
solvereque differabat.

9 Venit autem præfatis amicus illius, lætoque vultu salutans eum: Surge, inquit, intra: et sopitis ac relictis curarum anxietatibus, quieti membra simul et animum compone: quia mutatum est cor regis, nec tibi aliquid mali manere, sed fidem potius pollicitam servare disponit. Postquam enim cogitationem suam, de qua tibi ante dixi, reginæ in secreto revelavit, revocavit eum ab illa intentione, admonens, quia nulla ratione conveniat tanto regi, amicum suum optimum in necessitate positum, auro vendere, neque fidem suam, quæ omnibus ornamentis preciosior est, amore pecuniæ perdere. Quid plura? Fecit rex, ut dictum est, nec solum exulem nunciis hostilibus non tradidit, sed etiam eum, ut in regnum perveniret, adjuvit. Nam mox redeuntibus domum nunciis, exercitum ad debellandum Edelfridum collegit copiosum: eumque sibi occurrentem cum exercitu multum impari, (non enim dederat illi spatium, quo totum suum congregaret, atque adunaret exercitum) occidit in finibus gentis Merciorum *n*, ad Orientalem plagam a *m*nis, qui vocatur Idle *o*. In quo certamine et filius

A. VENER. BEDA.

filii Redualdi, vocabulo Regenheri, occisus est. Ac sic Eduinus juxta oraculum, quod acceperat, non tantum regis sibi infesti insidias vitavit, verum etiam eidem precepto in regni gloriam successit.

sine mora adimpleat, gravissimis verbis impellit.

10 Cum ergo, predicante Paulino verbum Dei, rex credere differret, et per aliquod tempus, ut diximus, horis competentibus solitarius sederet, et quid agendum sibi esset, quæve religio sequenda, sedulus secum ipse scrutari consuesset, ingrediens ad eum quodam die Vir Dei, imposuit dexteram capiti ejus, et, an hoc signum cognosceret, requisivit. Qui, cum tremens ad pedes ejus procidere vellet, levavit eum, et quasi familiari voce affatus: Ecce, inquit, hostium manus, quos timuisti, Domino donante, evasisti. Ecce regnum, quod desiderasti, ipso largiente, percepisti. Memento, ut tertium, quod promisisti, facere non differas, suscipiendo fidem ejus et præcepta servando, qui te a temporalibus adversis eripuit et temporalis regni honore sublimavit. Et si deinceps voluntati ejus, quam per me tibi prædicat, obsecundare volueris, etiam a perpetuis malorum tormentis te liberans, æterni secum regni in cælis faciet, esse participem.

B

ANNOTATA.

a Hæc verba, quæ frustra apud Bedam quæsieris, sunt Laurentii Surii.

b Hæc insulæ, ut habet Beda lib. 2, cap. 5, silvæ sunt inter Hiberniam et Britanniam.

c Legendum, ut Beda habet, familiarum; hic autem, ut sæpe alias, per vocabulum familia significatur terræ portio, familiæ uni alendæ sufficiens. Adi in mediæ et infimæ Latinitatis Glossario Cangium.

d De Edelburgæ seu melius Ethelburgæ cultu, quæ post mortem S. Edwini regis (is die XII Octobris colitur) conjugis sui vidua in monasterio Lyming in Cantio, non procul a mari et portu Dubrensi sito, ubi sancte mortua et sepulta est, religiosum habitum induit, de hujus cultu, inquam, argumenta, quibus stabiliri possit, sal solida non reperiuntur, ut videre est in Operis nostri tom. 3 Septembris pag. 208.

e De S. Edelberto seu potius Ethelberto, Cantianorum et Anglo-Saxonum rege, actum est in Opere nostro ad XXIV Februarii diem, quo ab Ecclesia colitur.

f De Eadbaldo, filio S. Ethelberti regis, agit Beda lib. 2, cap. 6.

g S. Justus, Cantuariensis seu Doroverniensis ecclesiæ quartus archiepiscopus, X Novembris colitur.

h Epist. 2 ad Corinthios cap. XI, v. 2.

i Epist. 2 ad Corinthios cap. IV, v. 4.

k Doroventio seu Dorventio, Anglis Derwent, fluvius est in parte regionis Eboracensis Orientali, qui, ut dicit Cambdenus, imbribus auctus, et quasi irritatus, vicinis partibus superfunditur et in Ousam prosilit, sicque fremens in Humbrum æstuarium aquas invehit suas.

l Idem Pontifex, ut Beda Hist. Gentis Anglorum lib. 2, cap. XI docet, ad Ethelburgam, Edwini regis conjugem, alias etiam litteras misit, quibus eam, ut maritum suum ad fidem adducere conaretur, est hortatus.

m Edelfridus seu, ut volunt alii, Ethelfredus nonus Nordhumbrorum regnum tenuit.

n Mercie regnum vulgo Middelengle, id est, media Anglia, olim complectebatur, ut refert Cambdenus, illam Angliæ partem, ubi nunc sunt sequentes provinciæ: Glocestria, Wigornia, Herefordia, Warewicus, Oxenfordia, Cestria, Salopia et Straffordia.

o Hujus nominis fluvium huc usque in Mappis geographicis reperire non potui; unde, hic male nominatum esse hoc flumen, existimo.

CAPUT II.

Edwinus rex baptizatus templum, in quo plures sacro fonte a Paulino lustrantur, exstruit: Sanctus, Carpualdo rege ad fidem converso, Christum Lincolnien-sibus prædicat. Sancti effigies. E

Quibus auditis, rex, suscipere quidem se fidem, quam docebat, et velle et debere, responderebat; verum adhuc cum amicis, principibus et consiliariis suis sese de hoc collaturum esse dicebat, ut, si et illi eadem cum eo sentire vellent, omnes pariter in fonte vitæ Christo consecrarentur. Et, annuente Paulino, fecit, ut dixerat. Habito enim cum sapientibus consilio, seiscitabatur ab omnibus, qualis sibi doctrina hæc eatenus inaudita et novus divinitatis, qui prædicabatur, cultus videretur. Cui primus pontifex ipse Coifi continuo respondit: Tu, vide, rex, quale sit hoc, quod nobis prædicatur: ego tibi verissime, quod certum didici, profiteor, quia nihil omnino virtutis habet, nihil utilitatis religio illa, quam hucusque tenuimus. Nullus enim tuorum studiosus quam ego culturæ deorum nostrorum se subdidit, et nihilominus multi sunt, qui ampliora a te beneficia, quam ego, et majores accipiunt dignitates, magisque prosperantur in omnibus, quæ agenda vel acquirenda disponunt. Si autem dii aliquid valerent, me potius juvare vellent, qui illis impensius servire curavi. Unde restat, ut, si ea, quæ nunc nobis nova prædicantur, meliora et fortiora, habita examinatione, perspexeris, absque ullo cunctamine suscipere illa festinemus. Cujus suasioni verbisque prudentibus alius optimatum tribuens assensum, continuo subdidit.

12 Talis, inquit, mihi videtur, rex, vita hominum præsens in terris, ad comparationem ejus, quod nobis incertum est, temporis, quale cum te residente ad cœnam cum ducibus ac ministris tuis tempore brumali, accenso quidem foco in medio, et calido cœnaculo, furentibus autem foris per omnia turbinibus hyemalium pluviarum vel nivium, adveniens unus passerum, domum citissime pervolaverit: qui cum per unum ostium ingrediens, mox per aliud exierit, ipso quidem tempore, quod intus est, hyemis tempestate non tangitur: sed tamen parvissimo serenitatis momento excursu a, mox de

Edwinus cum suis consilium

de suscipiendâ fide inquit.

A de hyeme in hyemem regrediens, tuis oculis elabatur. Ita hæc vita hominum ad modicum apparet: quid autem sequatur, quidve præcesserit, prorsus ignoramus. Unde si hæc nova doctrina certius aliquid attulit, merito sequenda esse videtur. His similia et cæteri majores natu ac regis consiliarii divinitus admoniti, prosequabantur.

hæcque suscripta,

13 Adjecit autem Coifi, quia vellet ipsum Paulinum diligentius audire de Deo, quem prædicabat, verbum facientem. Quod cum, jubente rege, faceret, exclamavit, auditis ejus sermonibus, dicens; Jam olim intellexeram, nihil esse, quod colebamus: quia videlicet quanto studiosius in eo cultu veritatem quærebam, tanto minus inveniebam. Nunc autem aperte profiteor, quia in hac prædicatione veritas datur, quæ nobis vitæ, salutis ac beatitudinis æternæ dona valet tribuere. Unde suggero, rex, ut templa et altaria, quæ sine fructu utilitatis sacravimus, ocyus anathemati et igni tradamus. Quid plura? Præbuit palam assensum evangelizandi beato Paulino rex, et, abrenunciata idololatria, fidem se Christi suscipere, confessus est.

B idoli que destruetis,

14 Cumque a præfato Pontifice sacrorum suorum quæreret, quis aras et fana idolorum cum septis, quibus erant circumdata, primus prophanare deberet, ille respondit: Ego. Quis enim ea, quæ per stultitiam colui, ad exemplum omnium aptius, quam ipse per sapientiam mihi a Deo vero donatam destruar? Statimque, abjecta superstitione vanitatis, rogavit sibi arma dare et equum emissarium, quem ascendens, ad idola destruenda veniret. Non enim luerat Pontificem sacrorum vel arma ferre, vel in equo sedere. Accinctus ergo gladio accepit lanceam in manu, et ascendens emissarium regis, pergebat ad idola. Quod adspiciens vulgus, existimabat eum insanire. Nec distulit ille mox, ut appropriabat ad fanum, profanare illud, injecta in eo lancea, quam tenebat, multumque gavisus de agnitione veri Dei cultus, jussit sociis destrueri ac succedere fanum cum omnibus septis suis. Ostenditur autem locus ille quondam idolorum, non longe ab Eboraco, ad Orientem ultra amnem Dorventionem, et vocatur hodie Gotmundin Gahan: ubi pontifex ille, inspirante Deo vero, polluit ac destruxit eas, quas ipse sacraverat, aras.

C a S. Paulino baptizatur,

15 Igitur accepit rex Eduinus cum cunctis gentis suæ nobilibus ac plebe per plurima fidem et lavacrum sanctæ regenerationis, anno regni sui undecimo, qui est annus Dominicæ Incarnationis sexcentisimæ vigesimæ septimæ, ab adventu vero Anglorum in Britanniam anno circiter centesimo octogesimo. Baptizatus est autem Eboraci die sancto Paschæ, pridie Iduum Aprilis, in ecclesia sancti Petri Apostoli, quam idem ipse de ligno, cum catechizaretur atque ad percipiendum Baptisma imbueretur, citato opere construxit. In qua etiam civitate ipsi doctori atque antistiti Paulino sedem episcopatus donavit.

templum statim post extruit,

16 Mox autem, ut Baptisma consecutus est, curavit, docente eodem Paulino, majorem ipso in loco et augustiorem de lapide fabricare basilicam, in cujus medio ipsum, quod prius fecerat, oratorium includeretur. Preparatis ergo fundamentis in gyro prioris oratorii, per quam drum cœpit ædificare basilicam. Sed priusquam

altitudo parietis esset consummata, rex ipse impia nece occisus, opus idem successoris suo Oswaldo perficiendum reliquit.

A. VENER. BERG.

17 Paulinus ergo ex eo tempore sex annis continuus, id est, usque ad finem imperii regis illius, Verbum Dei, annuente ac favente ipso, in ea provincia prædicabat; credebantque et baptizabantur, quotquot erant præordinati ad vitam æternam *b*. In quibus erant Osfridus *c* et Eadfridus, filii regis Eduini, qui ambo ei exuli nati sunt de Quenburga, filia Cearli regis Merciorum. Baptizati sunt tempore sequenti et alii liberi ejus de Edelburga regina progeniti Edilhim et Ediltridis filia, et alter filius Busefrea; quorum primi, abati adhuc, rapti sunt de hac vita et Eboraci in ecclesia sepulti. Baptizatus est et Iffi filius Osfridi, necnon et alii nobiles et egregii viri non pauci.

plurimæque interea S. Paulino

b c

18 Tantus autem fertur tunc fuisse fervor fidei ac desiderium lavacri salutaris genti Northumbrorum, ut quodam tempore Paulinus veniens cum rege et regina in regiam villam, quæ vocatur Adregin *d*, triginta sex diebus ibidem cum eis catechizandi et baptizandi officio deditus, moraretur: quibus diebus cunctis a mane usque ad vesperam nil aliud ageret, quam confluentem eo de cunctis viculis ac locis plebem Christi verbo salutis instruere, atque instructam in fluvio Gleni *e*, qui proximus erat, lavacro remissionis abluere. Hæc villa tempore sequentium regum deserta et alia pro illa est facta in loco, qui vocatur Melmin *f*. Hæc quidem in provincia Berniciorum *g*: sed et in provincia Deirorum *h*, ubi sæpius manere cum rege solebat, baptizabat in fluvio Sualva *i*, qui vicum *k* juxta Cataractam præterfluit. Nondum enim oratoria vel baptisteria in ipso exordio nascentis ibi ecclesiæ poterant ædificari. Attamen in Campo-Dono *l*, ubi tunc etiam villa regia erat, fecit basilicam, quam postmodum pagani, a quibus Eduinus rex occisus est, cum eadem villa succenderunt. Pro qua reges posteriores fecere sibi villam in regione, quæ vocatur Loidis *m*. Evasit autem ignem altare, quia lapideum erat, et servatur adhuc in monasterio reverendissimi abbatis et presbyteri Trunwulsi, quod est in sylva Elmete *n*.

quis sacris lustrante,

d

E

e

f

g

h

i

k

l

m

n

19 Tantam autem devotionem Eduinus erga cultum veritatis habuit, ut etiam regi Orientalium Anglorum Carpualdo, filio Redualdi, persuaderet, relictis idolorum superstitionibus, fidem et Sacramenta Christi cum sua provincia suscipere. Et quidem pater ejus Reduald jam dudum in Cantio sacramentis fidei Christianæ imbutus est, sed frustra. Nam rediens domum ab uxore sua et quibusdam perversis doctoribus seductus est, atque a sinceritate fidei depravatus, habuit posteriora pejora prioribus: ita ut in morem antiquorum Samaritanorum et Christo servire videretur et diis, quibus antea serviebat, atque in eodem fano et altare haberet ad sacrificium Christi et arulam ad victimas dæmoniorum. Quod videlicet fanum rex ejusdem provinciæ Aldulf (qui nostra ætate fuit) usque ad suum tempus perdurasse et se in pueritia vidisse testatur.

conversionem ad fidem Carpualdo etiam Anglorum Orientalium regi, persuadet:

20 Erat autem præfatus rex Redual natus nobilis, quamlibet actu ignobilis, filius Tytili, cujus pater fuit Vuffa, a quo reges Anglorum Orientalium Vuffingas appellant*. Verum Carpuald non multo post, quam fidem accepit, tempore occisus est a viro gentili, nomine Richberto, et exinde tribus annis provincia in errore

hos, illo occiso, Felix episcopus ad Christum adduxit, * lege appellatur

versata

A. VENER. BEDA.

versata est, donec accepit regnum ejusdem fratris Carpualdi Sibertus, vir per omnia doctissimus atque Christianissimus. Qui, vivente adhuc fratre, cum exularet in Gallia, fidei sacramentis imbutus est. Quorum participem mox, ubi regnare cepit, totam suam provinciam facere curavit. Cujus studiis gloriosissime favit Felix o episcopus, qui de Burgundiorum partibus, ubi ortus et ordinatus erat, cum venisset ad Honorium archiepiscopum, eique indicasset desiderium suum, misit eum ad prædicandum verbum vitæ præfatæ nationi Anglorum. Nec vota ipsius in cassum cecidere: quin potius fructum in ea multiplicem credentium populorum pius agri spiritualis cultor invenit. Siquidem totam illam provinciam juxta sui nominis sacramentum, a longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem et opera justitiæ ac perpetuæ felicitatis dona perduxit. Accepitque sedem episcopatus in civitate Dummoce p, et, cum decem et septem annis eidem provinciæ pontificali regimine præfuisset, ibidem in pace vitam finivit.

Lincolniensisque etiam prædicavit Paulinus;

B

21 Prædicabat autem Paulinus verbum etiam provinciæ Lindisi, quæ est prima ad Meridianam Humbri fluminis ripam, pertingens usque ad mare, præfectumque Lindocolinæ civitatis, cui nomen erat Blecca, primum cum domo sua convertit ad Dominum. In qua videlicet civitate et ecclesiam operis egregii de lapide fecit, cuius tecto vel longa incuria vel hostili manu dejecto, parietes hactenus stare videntur, et omnibus annis aliqua miracula sanitarum in eodem loco solent ad utilitatem eorum, qui fideliter quærent, ostendi. In qua ecclesia Paulinus, transeunte ad Christum Justo, Honorium pro eo consecravit episcopum, ut in sequentibus suo loco dicemus.

qui quali fuerit effigie, hic explicatur.

q

22 De hujus fide provinciæ narravit mihi presbyter et abbas quidam, vir veracissimus de monasterio Peartan g, vocabulo Deda, retulisse sibi quendam seniorum, baptizatum se fuisse die media a Paulino episcopo, præsentate rege Eduino, et multam populi turbam in fluvio Trehenta juxta civitatem, quæ lingua Anglorum Trovulunga Cestir, vocatur. Qui etiam effigiem ejusdem Paulini referre est * solitus, quod esset longæ stature, paululum incurvus, nigro capillo, facie macilenta, naso adunco, pertenui, venerabilis simul et terribilis aspectu. Habuit autem secum in ministerio et Jacobum Diacolum, virum utique industrium ac nobilem in Christo et in ecclesia, qui ad nostra usque tempora permansit.

C

* lege esset

ANNOTATA.

a Venerabilis Beda habet: Sed tamen minimo spatio serenitatis ad momentum excurso.

b Act. Apostolorum cap. 13, v. 48.

c Osfridus, filius Edwini regis, cum patre suo in gravi prælio in campo, qui vocatur Hatfelde, a Cedwallo rege Brittonum, adjuvante cum Penda, rege Merciorum, occisus est, ut videri potest in Chronicis Joannis Bromton.

d Adregin seu, ut vult Cambdenus, Ad-Grebin villa olim regia, qui locus hodie Yeverin nominatur.

e Gleni fluviolus in Baronia Wallover, qui vallem, quam intermeat, Glendal denominat.

f Hic locus, ut dicit Cambdenus, postea Melfeld vocatus est.

g Provincia Berniciorum pars fuit Nordhumbriæ, ubi nunc est comitatus Nordhumbriæ, et pars Meridionalis Scotiæ usque ad Edimburgum.

h Deira, seu provincia Deirorum, pars fuit regni Nordhumbriæ, teste Cambdeno, quæ ab Humbro fluvio ad Tesam fluvium sese extendebat, locumque occupabat, ubi nunc Eboracensis, Lancastriensis et Vestmaria provinciæ existunt. Hæc duæ regiones, nempe Deira et Bernicia, licet olim suos reges habuerint, tamen temporis decursu in unum regnum coaluerunt.

i Sualva seu melius Swala fluvius in agro Eboracensi, qui, ut habet Cambdenus, a celeritate illud nomen sortitus est.

k De illo vico juxta Cataractam his verbis loquitur Cambdenus: Tribus mill. pass. infra Richmondiam (oppidulum ducale titulo insignitum) Swala vetustam illam urbem præterfuit, quam Ptolemæus et Antoninus Caturactonium et Cataracton dicunt, Beda autem Cataracton, et alibi vicum juxta Catarractam, unde a Cataractis nomen illud inditum existimo, cum Cataracta juxta sit, sed propius Richmondia.... Urbem olim celeberrimam fuisse, ex Ptolemæo colligitur.... Hodie vero, ut inquit ille, magnum nil nisi nomen habet. Vinculus enim est pertenuis, Cataricæ et Catarrick-bridge dictus.

l Cambodunum (perperam Campo-dunum scribi, vult Cambdenus) oppidum in agro Eboracensi ad amnem Calderum, Anglis Caldery, primis Saxonum temporibus celebre.

m Leedes, Saxonice Loydis, dicit Cambdenus, oppidum lanificio opulentum, ubi Oswin Northumbrius Pendam Mercium fudit, quodque villa regia factum fuit, cum Cambodunum hostili igne succensum jacuit.

n Elmet; de hac regione seu sylva hæc habet Cambdenus: Regiuncula circumvicina (Leedes) vetusto nomine Elmet appellata fuit.... In hac calx viva passim effoditur, et in Occiduam hinc regionem, quæ frigidior est, ad agros lætificandos divenditur. Hanc regiunculam Edwinus anno Christi DCXX sui juris fecit.

o De hoc Sancto actum est in Opere nostro ad diem VIII Martii.

p Urbs Dumwich, quam Beda more Saxonico Dummock appellat, est maritima provinciæ Suffolciæ.

q Peartan in hoc nobili cœnobio rex Oswaldus sepultus est, quod monasterium, ut scribit Petrus Blesensis, Danorum vesania quondam concrematum devotus comes Lincolnæ Gilbertus de Gaunt restauravit, ipsique multas possessiones assignavit.

CAPUT III.

Felix regimen Edwini, cui Honorius Papa literas, et S. Paulino pallium mittit. Moritur Edwinus, et, orta persecutione, Sanctus fugit in Cantium, ibique, postquam ecclesiam Rossensem rexisset, moritur.

Felix Edwini regimen.

Tanta autem eo tempore pax in Britannia, quoquoersum imperium regis Eduini pervenerat, fuisse perhibetur, ut (sicut usque hodie in proverbio dicitur) etiamsi mulier una cum recens nato parvulo vellet totam perambulare insulam a mari ad mare, nullo se lædente, valeret. Tantum quoque rex idem utilitati suæ gentis consuluit, ut perisque in locis, ubi fontes lucidos juxta publicos viarum transitus conspexit, ibi ob refrigerium viantium, erectis stipitibus æreos caucos a suspendi juberet: neque hos quisquam, nisi ad usum necessarium, contingere præ magnitudine vel timoris ejus auferet, vel amoris vellet. Tantum vero excellentiæ in regno habuit, ut non solum in pugna ante illum vexilla gesferentur, sed et tempore pacis equitantes inter civitates, sive villas, aut provincias suas cum ministris, semper antecedere signifer consuevisset: nec non et incedente illo ubilibet per plateas, illud genus vexilli, quod Romani Tufam, Angli vero appellant Thuuf, ante eum ferre solebat.

Honorius Papa S. Paulino

24 Quo tempore præsulatum Sedis Apostolicæ Honorius, Bonifacii successor, habebat: qui, ubi gentem Nord-Humbrorum cum suo rege ad fidem confessionemque Christi, Paulino evangelizante, conversam esse didicit, misit eidem Paulino pallium, misit et regi Eduino literas exhortatorias, paterna illum charitate accendens, ut in fide veritatis, quam acceperat, persistere semper ac proficere curaret. Quarum videlicet literarum iste est ordo: "Domino excellentissimo atque præcellentissimo filio Eduino, regi Anglorum, Honorius episcopus, servus servorum Dei, salutem. Ita Christianitatis vestræ integritas circa Conditoris sui cultum, fidei est ardore succensa, ut longe lateque resplendeat, et in omni mundo annunciata, vestri operis multipliciter referat fructum. Sic enim vos reges esse cognoscitis, dum Regem et Creatorem vestrum orthodoxa prædicatione edocti, Deum venerando colitis, eique, quod humana valet conditio, mentis vestræ synceram devotionem exolvitis. Quid Deo nostro aliud offerre valebimus, nisi ut in bonis actibus persistentes, ipsumque Authorem humani generis confitentes, eum colere, eique vota nostra reddere festinemus? Et ideo, excellentissime filii, paterna vos charitate, qua convenit, exhortamur, ut hoc, quod vos divina misericordia ad suam gratiam vocare dignata est, sollicita in-

tentione et assiduis orationibus servare omnimodo festinetis: ut, qui vos in præsentis seculo ex omni errore absolutos ad agnitionem sui nominis est dignatus perducere, et celestis patriæ vobis præparet mansionem.

A. VENER. PEDA.

25 Prædicatoris igitur vestri, domini mei Apostolicæ memoriæ Gregorii lectione frequenter occupati, præ oculis affectum doctrinæ ipsius, quem pro vestris animabus libenter exercuit, habetote: quatenus ejus oratio et regnum vestrum populumque augeat, et vos omnipotenti Deo irreprehensibiles representet. Ea vero, quæ a nobis pro vestris sacerdotibus ordinanda sperastis, hæc pro fidei vestræ synceritate, quæ nobis multimoda relatione per presentium portitores laudabiliter insinuata est, gratuito animo attribuire illis sine ulla dilatione providimus, et duo pallia utrisque metropolitanis, id est, Honorio et Paulino, direximus, ut, dum quis eorum de hoc seculo ad Authorem suum fuerit accersitus, in loco ipsius alterum episcopum ex hac nostra auctoritate debeat subrogare. Quod quidem tam pro vestræ charitatis affectu, quam pro tantarum provinciarum spatiis, quæ inter nos et vos esse noscuntur, sumus invitati concedere, ut in omnibus devotioni vestræ nostrum concursum et justa vestra desideria præberemus. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat."

pallium mittit.

E

26 Cum autem Edwinus decem et septem annis genti Anglorum simul et Britonum gloriosissime præsesset, e quibus etiam sex ipse, ut diximus, Christi regno militavit, rebellavit adversus eum Carduella * rex Britonum, auxiliium præbente illi Penda, viro strenuissimo, de regio genere Merciorum, qui et ipse ex eo tempore gentis ejusdem regno annis viginti duobus varia forte præfuit. Et conserto gravi prælio in campo, qui vocatur Hethfelth, occisus est Edwinus die quarto Iduum Octobris anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo trigesimo tertio, cum esset annorum quadraginta octo, ejusque totus vel interemptus vel dispersus est exercitus. In quo etiam bello ante illum unus filius ejus Osfrid, juvenis bellicosus, cecidit, alter Edfrid, necessitate cogente, ad Pendam regem transfugit, et ab eo postmodum, regnante Oswaldo, contra fidem jurisjurandi peremptus est.

Defuncto Edwinus et

* lege Cedualia

27 Quo tempore maxima est facta strages in ecclesia vel gente Nord-Humbrorum, maxime, quod unus ex ducibus (a quibus acta est) paganus; alter, quia barbarus erat, pagano ævior. Siquidem Penda cum omni Merciorum gente idolis deditus, et Christiani erat nominis ignarus. At vero Carduella, quamvis nomen et professionem haberet Christiani, adeo tamen erat animo ac moribus barbarus, ut nec sexui quidem muliebri vel innocuæ parvulorum parceret ætati, quin universos atrocitate ferina morti per tormenta contraderet, multo tempore totas eorum provincias debacchando pervagatus, ac totum genus Anglorum Britannicæ finibus erasurum se esse deliberans. Sed nec religioni Christianæ, quæ apud eos exorta erat, aliquid impendebat honoris: quippe cum usque hodie moris sit Britonum fidem religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo eis magis communicare, quam paganis. Allatum est autem caput Eduini regis Eboracum, et illatum

orta persecutione,

A. VENER. BEDA.

latum postea ecclesie beati Petri Apostoli, quam ipse cepit, sed successor ejus Oswald perfecit, ut supra docuimus. Positum est autem in porticu sancti Papæ Gregorii, a cujus ipse discipulis *b* verbum visæ susceperat.

b
Sanctus in Cantium fugi,

28 Turbata itaque rebus Nord-Humbrorum hujus articulo cladis, cum nihil alicubi præsidii nisi in fuga videretur, Paulinus, assumpta secum Edelburga regina, quam pridem adduxerat, rediit Cantium navigio, atque ab Honorio archiepiscopo et rege Edulbaldo * multum honorifice susceptus est. Venit autem illuc duce Baasso, milite regis Eduini fortissimo, habens secum Heanfredam filiam et Vulcfream filium Eduini, necnon et Ifi, filium Osfridi, filii ejus : quos postea mater metu Edboldi et Oswaldi regum misit in Galliam nutriendos regi Decberto * : ibique ambo in infantia defuncti, et juxta honorem vel regis pueris, vel innocentibus Christi congruum, in ecclesia sepulti sunt. Attulit quoque secum vasa preciosa Eduini regis perplura, in quibus et crucem magnam auream, et calicem aureum, consecratum ad ministerium altaris : quæ hactenus in ecclesia

* Eadbaldo

* lege Dago-
berto

B Cantii conservata monstrantur.

c
fit episcopus
Roffæ,
d

27 Quo tempore Rhofensis *c* ecclesia pastorem minime habebat, eo quod Romanus *d*, præsul illius, ad Honorium Papam a Justo archiepiscopo legatarius missus, absorptus fuerat fluctibus Italici maris, ac per hoc curam illius præfatus Paulinus invitatione Honorii antistitis et Eadaldi regis suscepit, ac tenuit usque dum et ipse suo tempore ad cælestia regna cum gloriosi fructu laboris ascendit. In qua ecclesia moriens, pallium quoque, quod a Romano Papa acceperat, reliquit. Reliquerat autem in ecclesia sua Eboraci Jacobum diaconum, virum utique ecclesiasticum et sanctum, qui multo ex hinc tempore in ecclesia manens, magnas antiquo

hosti prædas docendo et baptizando eripuit. Cujus nomine vicus, in quo maxime solebat habitare, Juxta Cataractam usque hodie cognominatur. Qui, quoniam cantandi in ecclesia erat peritissimus, recuperata postmodum pace in provincia et crescente numero fidelium, etiam magister ecclesiasticæ cantionis juxta morem Romanorum seu Cantuariorum multis cepit existere. Et ipse senex, et plenus dierum, juxta Scripturas, patrum viam secutus est.

30 Anno autem ab Incarnatione Domini *ibique obi.* sexcentesimo quadragesimo quarto reverendissimus pater Paulinus, quondam quidem Eboracensis, sed tunc episcopus Rhofensis civitatis, transiit ad Dominum sexto Iduum Octobris die, qui decem et novem annos, et viginti unum dies episcopatum tenuit, sepultusque est in secretario beati Apostoli Andreæ, quod rex Edilbertus a fundamentis in eadem llohi civitate construxit. In cujus locum Honorius archiepiscopus ordinavit Itamar *e*, oriundum quidem de gente Cantuariorum, sed vita et eruditione antecessoribus suis æquandum.

ANNOTATA.

E

a Illa vox, ut notat Cangius in Glossario, pateram seu vas ad aquam hauriendam significat.

b Hic Beda S. Paulinum S. Gregorii pontificis discipulum vocat.

c Roffa, vulgo Rochester, urbs est Angliæ meridionalis in Cantio, et episcopalis sub archiepiscopo Cantuariensi, estque media inter Cantuariam et Londinum.

d Romanus, de quo hic loquitur Beda, secundus fuit Roffensis ecclesiæ præsul.

e De S. Ithamaro vide quæ in nostro Opere ad x Junii excusa sunt.

DE S. TECLECHILDE

SEU TELECHILDE VIRGINE

PRIMA ABBATISSA JOTRENSI

C

F

IN GALLIA

C. B.

SYLLOGE

Sanctæ cultus, memoria in Fastis Sacris recentioribus, notitia qualiscumque et ætas et inscriptione sepulcrali et S. Bertilæ Actis.

VEROSIMILINE
SEC. VII PRO-
VECTO.
In Jotrensi,
cujus hic da-
tur notitia,
monasterio

Jotrum, Gallice Jouarre, antiquum est Gallicæ in Bria seu, uti in mediæ ætatis Actis vocatur, Briegio pago, quatuor in Ortum a civitate Meldensi leucis Sacrarum Virginum asceterium, haud procul a Matronæ et Minoris-Mucræ confluentibus supercilio montis impositum exiguoque, cui originem dedit, oppido homonymo adjectum. Percelebrui huic diœcesis Meldensis parthenoni, quod, quemad-

modum e vetustis fideque dignis, quas Sæc. 2 Benedictino Mabillonius exhibet, S. Columbani et S. Agili Vitis docemur, intra Jorani (ita hæc ibidem loquuntur) saltus arva nobilissimus vir, nomine Ado, S. Audoeni, Rothomagensis archiepiscopi, germanus frater, præscripta asceticam illic vitam ducturis S. Columbani Regula, extruxit amplissimeque dotavit, singulari Dei favore fuit concessum, ut duæ priores,